

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-96>

УДК 338.43

СТАН ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У СВІТІ ТА ОСНОВНІ ТРЕНДИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ОБСЯГАХ ВИРОБНИЦТВА ЗА КОНТИНЕНТАМИ ТА КРАЇНАМИ

THE FOOD SECURITY SITUATION IN THE WORLD AND THE MAIN TRENDS OF ITS PROVISION IN TERMS OF PRODUCTION BY CONTINENT AND COUNTRY

Павленко Олексій Михайлович

кандидат економічних наук, докторант,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9735-2478>

Pavlenko Oleksii

National University of Life and Environmental Sciences

Сучасний стан продовольчої безпеки у світі характеризується багатьма проблемами, які пов'язані з недостатнім забезпеченням продовольством громадян різних країн світу. Країни не можуть забезпечити своїх громадян продовольством у повній мірі, що призводить до виникнення соціальних та економічних проблем. Тому актуально було провести аналіз сучасного стану продовольчої безпеки у світі, дослідивши основні тренди її забезпечення в обсягах виробництва за континентами та країнами. Спершу проведено аналіз сутності поняття «продовольча безпека», спираючись на наукові джерела, законодавчі акти та міжнародні документи. Розглянуто загальний стан продовольчої безпеки у світі, визначивши основні проблеми та наслідки, до яких вони призводять. Розглянуто рівень продовольчої безпеки країн світу та визначено країн-лідерів та анти-лідерів. Проведено аналіз обсягів виробництва продуктів харчування за країнами світу, визначивши країн-лідерів за обсягами виробництва. Розглянуто обсяги виробництва зернових культур як основного виду продовольства за континентами, спираючись на картографічні матеріали з відкритих джерел. Проведений аналіз свідчить про те, що сучасний стан продовольчої безпеки у світі є негативним. Шляхом покращення сучасного стану продовольчої безпеки є вирішення існуючих проблем, що допоможе забезпечити стабілізацію економічної ситуації у країнах світу та попередити виникнення майбутніх проблем, пов'язаних з продовольчою безпекою.

Ключові слова: продовольча безпека, обсяги виробництва, продовольство, продукти харчування, світова продовольча безпека.

The current state of food security in the world is characterised by many problems associated with insufficient food supply for citizens of different countries. Countries cannot provide their citizens with food in full, which leads to social and economic problems. Therefore, it was relevant to analyse the current state of food security in the world by examining the main trends in its provision in terms of production by continent and country. The purpose of the article is to study in detail the current state of food security in the world by analysing food production by country and continent. The article is based on scientific sources and statistical data, data from documents of international organisations, and regulatory acts. First, the author analyses the essence of the concept of 'food security' based on scientific sources, legislative acts and international documents. Identified the following threats to global food security: a significant increase in food prices; a global inflationary surge that has affected mainly African countries due to the unstable economic situation in the Middle East and North Africa. The general state of food security in the world is considered, identifying the main problems and the consequences that they lead to. The level of food security in the world is considered and the leading and anti-leading countries are identified. The analysis of food production volumes by country is carried out, identifying the leading countries in terms of production volumes. The volumes of production of cereals as the main type of food by continents are considered, based on cartographic materials from open sources. The analysis shows that the current state of food security in the world is negative. The way to improve the current state of food security is to address the existing problems, which will help to stabilise the economic situation in the countries of the world and prevent the emergence of future problems related to food security. The article is of great scientific importance in connection with the identification of the problems of global food security and the need to justify their solution.

Keywords: food security, production volumes, food, food products, world food security.

Постановка проблеми. Станом на сьогодні однією з найбільш актуальних проблем залишається проблема забезпечення продовольчої безпеки. Кожна країна має забезпечити своїх громадян продовольством, що свідчить про її автономність та незалежність, а також сприяє сталому соціально-економічному розвитку. Світова продовольча безпека перебуває під пильною увагою урядів багатьох країн світу, у тому числі і міжнародних організацій. Зокрема, важливість продовольчої безпеки підкреслена у Цілі 2 Цілей сталого розвитку ООН, «Ціль 2: Покінчити з голодом, забезпечити продовольчу безпеку і поліпшити харчування та сприяти сталому розвитку сільського господарства». Попри те, сучасна проблема продовольчої безпеки досі не вирішена, а навпаки – лише посилюється. Погіршення світової продовольчої безпеки зумовлюють низка факторів: наслідки пандемії COVID-19, екстремальні кліматичні та погодні умови, військові конфлікти та війни, економічні проблеми тощо. Крім того, від 24 лютого 2022 року забезпечення продовольчої безпеки в Україні та багатьох інших країнах світу, які залежать від неї з продовольчої точки зору, перебуває у негативному стані у зв'язку з тим, що торгівельні шляхи з України досі заблоковані. Усе це унеможливує у повній мірі забезпечувати продовольством інші країни світу, зокрема – країни Африки та Азії. З огляду на це, за сучасних умов існує чимало проблем у контексті стану продовольчої безпеки у світі, які у тому числі пов'язані з нерівномірністю обсягів виробництва продовольства за країнами світу та континентами. Враховуючи актуальність проблеми продовольчої безпеки та низку факторів, які досі погіршують її стан, актуальним стає детальне дослідження цієї проблеми у контексті дослідження стану продовольчої безпеки у світі та основних трендів її забезпечення у обсягах виробництва за континентами та країнами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню продовольчої безпеки присвячено чимало наукових досліджень. Зокрема, це стаття Г. Н. Алішова, який дослідив сучасний стан продовольчої безпеки України та чинники, які забезпечують її формування [1]. Крім того, питання продовольчої безпеки досліджується у статті А. Д. Мостової, яка провела аналіз сучасного стану продовольчої безпеки України та методів його оцінки [2]. Проблема продовольчої безпеки досліджується у статті З. Б. Живко, Н. Б. Даниленко та М. Є. Стадник, які розглянули особливості продовольчої

безпеки України [3]. Важливо відмітити також дослідження І. О. Іртишевої, Л. П. Рогатіної та О. С. Ільницької, у якому продовольча безпека зазначається як важливий елемент економічної та національної безпеки [4]. Особливості сучасного стану продовольчої безпеки, тенденції та виклики продовольчої безпеки розглядаються у праці Л. В. Кучечук, яка встановила, що на сьогодні спостерігається стійке погіршення продовольчої безпеки на глобальному рівні [5]. У зв'язку з цим, проблема продовольчої безпеки світу досліджена належним чином, проте наразі недостатньо досліджені сучасні тенденції в обсягах виробництва продовольства за країнами світу та континентами, тому важливо провести більш детальне дослідження у даному напрямку.

Мета статті полягає у детальному дослідженні сучасного стану продовольчої безпеки у світі шляхом аналізу обсягів виробництва продовольства за країнами світу та континентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з визначенням, що надається Г. Н. Алішовим, продовольча безпека являє собою ступінь забезпеченості населення держави екологічно чистими та корисними для здоров'я продуктами харчування, які були вироблені в державі відповідно до науково-обґрунтованих норм, мають доступну ціну, а також за умов збереження та покращення середовища проживання [1]. Також визначення поняття продовольчої безпеки надається Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), відповідно до чого продовольча безпека є чітко функціонуючою системою, яка забезпечує населення необхідним продовольством, що відповідає фізіологічним нормам, було вироблено в державі або імпортовано у достатньому обсязі, якщо для виробництва таких продуктів відсутні умови [6]. Крім того, згідно з Законом України «Про основи національної безпеки», який втратив чинність, продовольча безпека полягає у захищеності життєво важливих інтересів людини та громадянина, суспільства та держави, відповідно до чого держава надає гарантії фізичної та економічної доступності і якості життєво важливих продуктів населенню згідно з науково обґрунтованими нормами харчування, підтримує сталість виробництва продуктів харчування та забезпечує тим самим продовольчу безпеку [7].

З огляду на це, забезпечення продовольчої безпеки є однією з основних цілей діяльності держави, оскільки завдяки цьому існує

можливість забезпечити належні умови проживання громадян та тим самим сприяти її економічному зростанню. Також продовольча безпека є важливою і на світовому рівні, враховуючи те, що необхідність її забезпечення зазначена у Цілях сталого розвитку ООН до 2030 року. Однак, не дивлячись на їх виокремлення, сучасний стан продовольчої безпеки на світовому рівні характеризується низкою проблем, основними з яких є наступні [8] (рис. 1).

Значними наслідками цих проблем стали наступні загрози для світової продовольчої безпеки [5]:

– суттєве збільшення цін на продукти харчування;

– глобальний інфляційний стрибок, який уразив переважним чином країни Африки внаслідок нестабільної економічної ситуації країн Близького Сходу та Північної Африки.

Також, аналізуючи рівень продовольчої безпеки окремих країн світу GFSI, станом на 2022 рік, варто зазначити, що країни, які мають найвищий рівень продовольчої безпеки, є передусім високорозвиненими країнами Європи та Азії, до топ-6 належать Фінляндія, Ірландія, Норвегія, Японія, Канада та Австралія. Україна перебуває на 71 місці у рейтингу, що є нижчим середнього. Країни, які займають найнижчі позиції – Ємен,

Гаїті та Сирія – бідні країни Близького Сходу та Латинської Америки. Відповідно до цього, стан забезпечення продовольчої безпеки країни залежить насамперед від рівня її економічного розвитку, економічного благополуччя, політичного становища, а також впливу зовнішніх факторів.

Для аналізу стану продовольчої безпеки у світі розглянемо обсяги виробництва продуктів харчування за країнами світу. На рис. 2 зазначимо топ-10 країн світу за обсягами виробництва продовольства.

Найбільші обсяги виробництва продуктів харчування характерні для країн, які мають високий рівень розвитку економіки, а також достатні природні умови для вирощування продовольства. Крім того, ці країни у більшості перебувають у стабільному економічному та політичному стані.

На рис. 3 зазначимо обсяги виробництва зернових культур за різними континентами станом на 2022 рік.

Аналізуючи динаміку виробництва продовольства за континентами, зазначимо, що загальна динаміка протягом останніх років змінюється несуттєво. Найбільш важливою тенденцією є збільшення частки Азії у загальному обсязі виробництва, що є характерним для останніх десятиліть. Також збільшується частка Америки, зокрема – Бразилії.

Рис. 1. Проблеми світової продовольчої безпеки

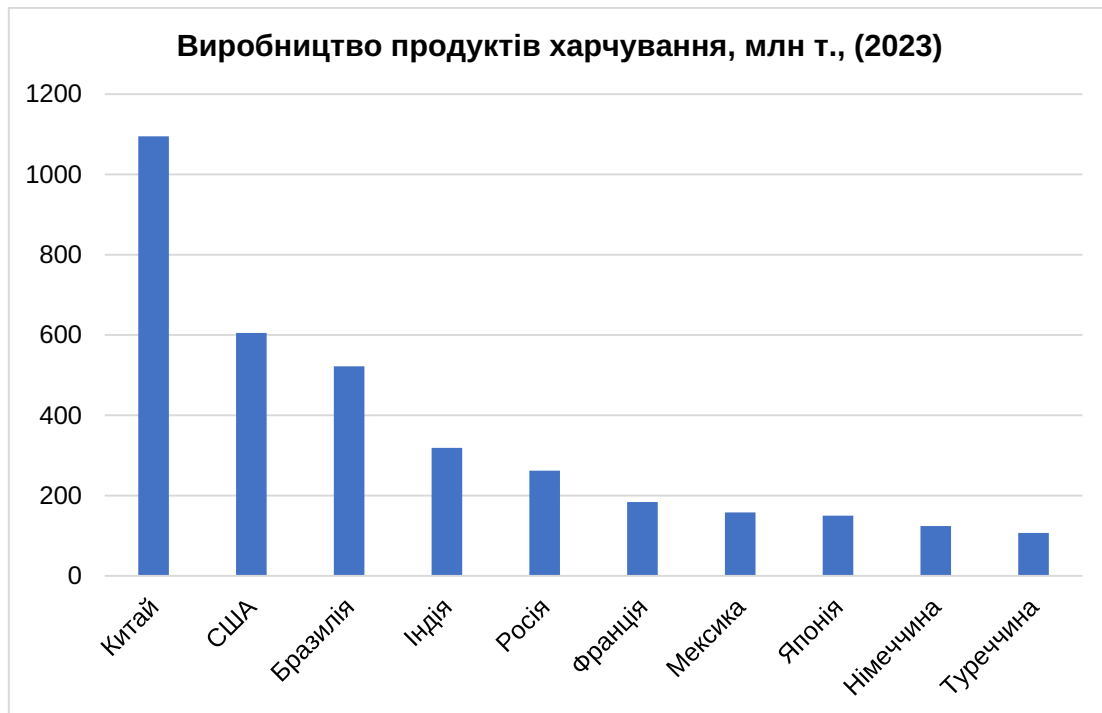

Рис. 2. Топ-10 країн світу за обсягами виробництва продовольства [9]

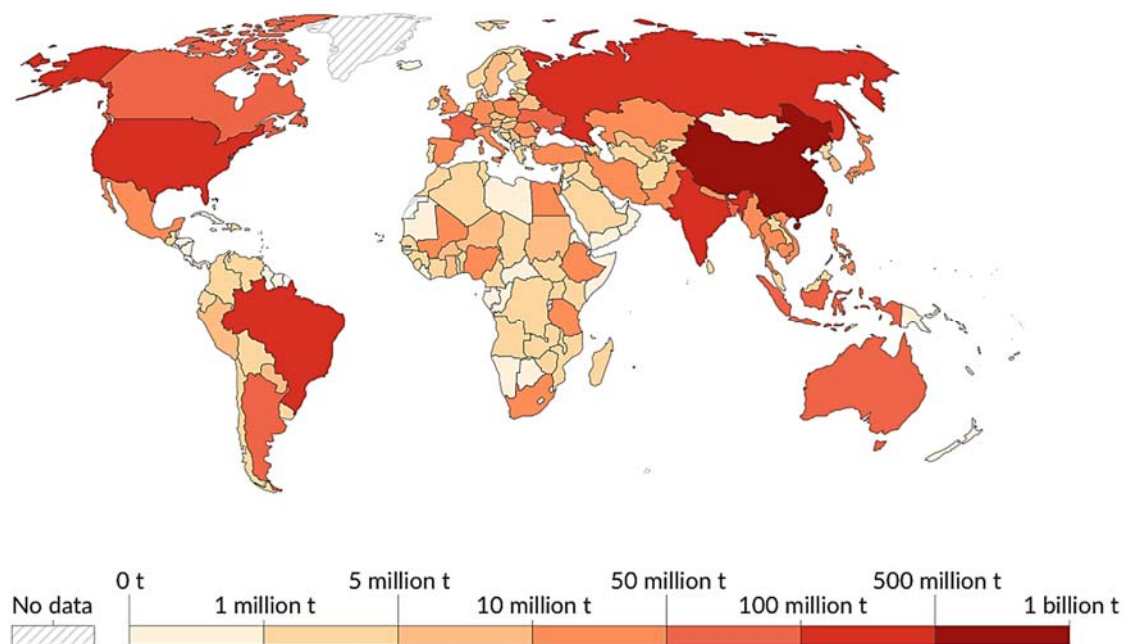

Рис. 3. Обсяги виробництва зернових культур станом на 2022 рік [10]

ЕКОНОМІКА

Крім того, глобальне виробництво продовольства характеризується поступовим зростанням, не дивлячись на незначне зменшення виробництва під час пандемії Ковід-19. Разом з тим, як свідчать дослідження, зокрема [5], стан продовольчої безпеки у світі характеризується збільшенням кількості голодуючих осіб внаслідок збільшення цін на продовольство

та зменшення доходів населення, що було спричинено пандемією. На початку 2022 року світ почав оговтуватись від наслідків пандемії, проте повномасштабна війна в Україні стала фактором погіршення продовольчої безпеки. Таким чином, забезпечення продовольством у світі не є достатнім, а наявні проблеми продовольчої безпеки досі не

є вирішеними – у більшості країн світу рівень індексу продовольчої безпеки є невисоким, також мають місце проблеми недостатнього доступу до продуктів харчування, голоду, недоїдання, бідності, нерівномірності розподілу продуктів харчування тощо. Тому в подальшому важливо забезпечити усі умови для покращення стану продовольчої безпеки – шляхом не лише збільшення виробництва продовольства, але й вирішення усіх існуючих проблем [11].

Висновки. Отже, сучасний стан продовольчої безпеки у світі є негативним, що характеризується проблемами голоду, бідності, недостатнім забезпеченням громадян

продовольством, підвищенням цін на продукти харчування, порушенням експорту продуктів харчування, порушенням виробництва продуктів харчування внаслідок повномасштабної війни в Україні. Крім того, має місце нерівномірний розподіл продовольства у контексті забезпечення продуктами харчування громадян різних країн світу. Не дивлячись на те, що обсяги виробництва продуктів харчування у високорозвинених країнах світу є достатніми, розподіл виробництва продовольства за континентами є нерівномірним. Враховуючи це, спостерігається негативний стан продовольчої безпеки, що вимагає застосування заходів з метою його покращення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алішов Г. Н. Продовольча безпека України та чинники, що формують її рівень. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 164–168.
2. Мостова А. Д. Сучасний стан продовольчої безпеки України та методичні підходи до його оцінки. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 43. С. 59–68.
3. Живко З. Б., Даниленко Н. Б., Стадник М. Є. Продовольча безпека України: теоретико-аналітичний огляд. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2019. № 6. С. 15–23.
4. Іртищева І. О., Рогатіна Л. П., Ільницька О. С. Продовольча безпека – важливий елемент економічної та національної безпеки. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 3–8.
5. Кучечук Л. В. Світова продовольча безпека: тенденції та виклики. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2022. № 16. С. 34–40.
6. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable. Rome, FAO. 232 p.
7. Закон України «Про основи національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
8. Сигида Л., Бондаренко А. Продовольча безпека у світі: поточний стан. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 4 (7). С. 151–160.
9. Top 10 Agricultural Producing Countries in the World. URL: <https://www.geeksforgeeks.org/agricultural-producing-countries-in-the-world/>
10. Agricultural Production. URL: <https://ourworldindata.org/agricultural-production>
11. Kvasha, S., Andrei, P., Mancini, M. C., Vakulenko, V. (2024). Food security in Ukraine today's conditions. *International Journal of Food Sciences and Nutrition*, 75(6), 622–636. URL <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09637486.2024.2379825>

REFERENCES:

1. Alishov, H. N. (2017). Prodovolcha bezpeka Ukrainy ta chynnyky, shcho formuiut yii riven. [Food security in Ukraine and factors shaping its level]. *Ekonomika i suspilstvo* [Economy and society]. Vol. 13, pp. 164–168.
2. Mostova, A. D. (2019). Suchasnyi stan prodovolchoi bezpeky Ukrainy ta metodychni pidkhody do yoho otsinky [Current state of food security in Ukraine and methodological approaches to its assessment]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. [Black Sea Economic Studies] Vol. 43, pp. 59–68.
3. Zhyvko, Z. B., Danylenko, N. B. & Stadnyk M. Ye. (2019). Prodovolcha bezpeka Ukrainy: teoretyko-analitychnyi ohliad [Food security in Ukraine: a theoretical and analytical review]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho* [Scientific Notes of Vernadsky Kyiv Polytechnic National University] vol. 6, pp. 15–23.
4. Irtysheva, I. O., Rohatina, L. P. & Ilnytska, O. S. (2020). Prodovolcha bezpeka – vazhlyvyi element ekonomichnoi ta natsionalnoi bezpeky [Food security is an important element of economic and national security]. *Ahrosvit* [Agrosvit] vol. 22, pp. 3–8.

5. Kuchechuk, L. V. (2022). Svitova prodovolcha bezpeka: tendentsii ta vyklyky [Global food security: trends and challenges]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina* [V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin] vol. 16, pp. 34–40.
6. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. (2022). The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable. Rome, FAO. 232 p.
7. Verkhovna Rada Ukrainy. (2003). Zakon Ukrainy «Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy» [Law of Ukraine 'On the Fundamentals of National Security of Ukraine']. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
8. Syhyda, L., Bondarenko, A. (2021). Prodovolcha bezpeka u sviti: potochnyi stan [Food security in the world: current situation]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician Economic Bulletin] vol. 4 (7), pp. 151–160.
9. GeeksForGeeks. (2024). Top 10 Agricultural Producing Countries in the World. Available at: <https://www.geeksforgeeks.org/agricultural-producing-countries-in-the-world/>
10. Ritchie, H., Rosado, P. & Roser, M. (2022). Agricultural Production. Available at: <https://ourworldindata.org/agricultural-production>
11. Kvasha, S., Andrei, P., Mancini, M. C., Vakulenko, V. (2024). Food security in Ukraine today's conditions. *International Journal of Food Sciences and Nutrition*, 75(6), 622–636. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09637486.2024.2379825>